

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MUSIQIY-RITMIK
FAOLIYAT ORQALI TA'LIMiy MOTIVATSIYANI
SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI**

Axmedova Shirin Farxod qizi

Ilmiy rahbar dotsent, N.I.Rejametova

*Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti Magistratura
bo'limi Musiqa ta'limi va san'at mutaxassisligi magistranti*

Annotatsiya: Musiqa va ritm inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, inson ongi va qalbiga samarali ta'sir ko'rsatadigan tarbiyaviy, estetik va ijtimoiy kuchga ega. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun musiqiy-ritmik faoliyat ta'lim jarayonining ajralmas, muhim bo'g'ini hisoblanadi. Bolalar hayotining ushbu bosqichida musiqiy-ritmik faoliyat ta'limiy motivatsiyani shakllantirish, o'quvchilarning faolligini oshirish hamda ularda ijobiy psixologik muhit yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir bola musiqiy-ritmik faoliyatda o'z qobiliyatlarini yuzaga chiqaradi, o'zini erkin va ishonchli his qilishga intiladi, individual salohiyatini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunday yondashuv orqali bola tafakkuri, estetik didi, nutqi va harakat koordinatsiyasi uyg'unlikda shakllanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, musiqiy-ritmik faoliyat, ta'limiy motivatsiya, nazariy asoslar, pedagogik texnologiya, motivatsion muhit, bola psixologiyasi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari musiqiy-ritmik faoliyat jarayonida o'rganilayotgan materiallarga qiziqish bilan yondashadi, o'zini guruhda, jamoa bilan faol ishtirok etishga o'rgatadi. Musiqiy ritmlar, ohanglar va harakatlar bolalarda ijodiy tafakkur, nutq, eshitish, muvofiqlashtirish va erkin harakat qilish kompetensiyalarini rivojlantiradi. Ta'lim jarayonida musiqiy-ritmik faoliyatdan samarali foydalanish o'quvchilar ta'limiy motivatsiyasining ortishiga, dars jarayoniga bo'lgan qiziqishining kuchayishiga sabab bo'ladi. Shu jihatdan

musiqiy-ritmik mashg'ulotlar boshqa dars turlariga nisbatan bolalarning harakat, nutq va tafakkurini uyg'un rivojlantiruvchi samarali platforma vazifasini bajaradi. Nazariy jihatdan musiqiy-ritmik faoliyatning asosiy maqsadi o'quvchilarning musiqiy qobig'ini uyg'otish, ularni musiqiy jarayonlarga jalb qilish, ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdan iboratdir. Erta yoshda musiqa, ritm va harakat orqali bola shaxsiyatiga chuqur ta'sir qilish mumkinligi pedagogika va psixologiya fanlari tomonidan isbotlangan. Ushbu faoliyatning asosiy tamoyillari bola shaxsini, qiziqish va ehtiyojlarini hisobga olishdan, individual va guruh yondashuvlarni uyg'unlashtirishdan, bolalarga ijtimoiy-psixologik qulay muhit yaratishdan iboratdir [1].

Ta'limiy motivatsiya o'quvchining darsga, bilim olishga, tanqidiy va ijodiy fikrlashga, o'zini namoyon qilishga bo'lgan ichki istagi va intilishidir. Musiqiy-ritmik faoliyat orqali o'quvchilarda ijobiy ta'limiy motivatsiya shakllantirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar talab etiladi. Bu yondashuvlar bolalarning tabiiy qiziqishlaridan samarali foydalanish, ularga o'zini erkin his etadigan ijodiy muhit yaratish, har bir bolaning mustaqil fikrlash va o'zini namoyon qilish imkoniyatini kengaytirishga asoslanadi. O'qituvchi musiqiy-ritmik faoliyat jarayonida bolalarning kayfiyati, o'zini baholash qobiliyati, axloqiy-estetik his-tuyg'ulari, o'ziga va boshqalarga nisbatan samimiy, hurmatli munosabatlarini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarning motivatsiya shakllanishida musiqiy-ritmik mashg'ulotlarning pedagogik-metodik asoslari muhim o'rin tutadi. Dars jarayonida bolalarning faol qatnashuvi, hayotiy va ta'limiy voqealarni ijodiy tashkil etish, musiqaga va harakatga mustaqil yondashishlari uchun o'qituvchi o'z faoliyatida har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishi kerak. Bu borada bolalarning emotsional-psixologik holati, tez charchab qolishi, faollik darajasi, tashabbuskorligi, tez o'zgaruvchan kayfiyati, ijtimoiy muhitning ta'siri, o'ziga ishonch darajasi va boshqa ko'plab omillar hisobga olinadi. Musiqiy-ritmik faoliyat mazmuni bolalarning psixofiziologik xususiyatlariga mos ravishda tuzilishi lozim. Bola musiqiy-ritmik faoliyat orqali atrof-muhitni musiqiy obrazlar, ovoz, ohang va harakatlar orqali idrok etadi, shu asosda o'zida yangi bilim,

ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantira boshlaydi. Musiqiy-ritmik faoliyat bolada eshitish, sezgi, diqqat, tez fikrlash, harakatlarning muvofiq kelishini rivojlantiradi. Bola musiqiy obrazlarni boshqa fan va hayotiy bilimlar bilan bog'lashi, so'z va harakat orqali o'zini erkin ifodalashni o'rganadi. Bu bilan bola dunyoni anglash, muloqotga kirishish, shaxsiy malakalarni rivojlantirish, o'z-o'zini tahlil qilish va mustaqil faoliyat yuritish ko'nikmalari hosil qiladi. Musiqiy-ritmik mashg'ulotlar orqali bolaning axloqiy-estetik tarbiyasi, estetik dunyoqarashini shakllantirish, ijodiy, intellektual va jismoniy salohiyatini rivojlantirish maqsad qilinadi [2].

Musiqi va ritm asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarning hayotiy va ijtimoiy tajribasi, shaxsiy faolligi va ko'proq o'z-o'zini namoyon qilish ehtiyojini qondiradi. Ta'limda musiqiy-ritmik harakatlarning roli bebaho bo'lib, ular orqali bolada nutq, eshitish, koordinatsiya, yaqinlik, ishonch, jamoada ishlash, do'stlik, mehr-oqibat, muomala madaniyati, axloqiy sifat, sabr-toqat kabi fazilatlar rivojlanadi. Musiqiy-ritmik faoliyat ham jismoniy ham ruhiy jihatdan bola salomatligini mustahkamlaydi, harakat va ong uyg'unligini ta'minlaydi, o'zini boshqara olish va o'z-o'zini baholash kompetensiyasini shakllantiradi. Nazariy asoslardan kelib chiqib, musiqiy-ritmik faoliyatning ta'limiy motivatsiyani oshirishdagi o'rni va ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi: birinchidan, musiqi va ritm bolalarda tabiiy his-tuyg'u, qiziqishlar uyg'otadi, uyg'un harakatlarga undaydi; o'quvchilarning faol ishtirokiga, o'z ustida ishlashiga, o'zini namoyon qilishiga zamin yaratadi; bolalarning dars jarayoniga rag'batini, ishtiyoqini kuchaytiradi va doimiy o'sib boradigan motivatsiyani shakllantiradi. Ikkinchidan, musiqiy-ritmik faoliyat bolalarda musiqiy tafakkur, ijodiy qobiliyat, mustaqil nutq, tafakkurning aqliy va emotsional o'sishini rag'batlantiradi. Uchinchi jihati shundaki, bu faoliyat orqali bolalar o'zaro muloqot ko'nikmalarini oshiradi, ijtimoiy va axloqiy tarbiya oladi, o'zini jamiyatda to'laqonli ishtirokchi deb his qiladi [3].

Musiqiy-ritmik faoliyatning nazariy asoslari pedagogika, psixologiya, musiqashunoslik va ta'lim sohalarining yutuqlariga asoslanadi. Mazkur

yo'nalishda pedagoglar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, musiqa va ritmga xos elementlar bolaning emotsional sohasiga chuqur ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarning musiqiy ishtiroki, harakat, ohanglarga mos raqs, sinxron harakatlar ijtimoiy moslashuvi, mustaqil fikr, kreativ o'ylash va faoliyat olib borish kompetensiyalarini chuqurlashtiradi. Bunda bolaning yosh xususiyatlari, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalari, biologik va psixologik rivojlanish bosqichlari e'tiborga olinadi. Maktabgacha va boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda musiqiy-ritmik faoliyatga ehtiyoj nihoyatda yuqori. Bunday mashg'ulotlar bolalarning o'qishga, yangi bilimlarni egallashga bo'lgan ishtiyoqini mustahkamlashda eng kuchli ichki turtki bo'lib xizmat qiladi. Pedagogika fanida bolalarning o'z-o'zini namoyon qilishi, kreativ va mustaqil faoliyat yuritishi uchun musiqiy-ritmik harakat, musiqa va ritm asosida qurilgan darslar katta samaradorlikka ega ekanligi qayd etilgan. Bunday faoliyatning asosiy omili bolada bisyor o'z-o'zini namoyon qilish, mustaqillik va tashabbuskorlik sifatlarini uyg'otadi. Ta'limiy motivatsiyani oshirish doimo pedagog tomonidan puxta rejalashtirish, yangi interfaol metodlar va texnologiyalarni joriy qilishni talab qiladi. Musiqiy-ritmik faoliyatda interfaol pedagogik texnologiyalar maxsus ahamiyatga ega bo'lib, ular orqali bir qancha o'quv kompetensiyalari, ijtimoiy faoliyat, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, jamoada ishlashga o'rgatish mumkin. Musiqiy-ritmik faoliyat asosida tuzilgan dars jarayonida o'quvchida ijodkorlik, yangilikka intilish, yangi bilimlarni tez o'zlashtirish, fikrni aniq, lo'nda ifodalash, o'ziga va boshqalarga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'lish, ijtimoiy tajribani boyitish, emotsional sohani rivojlantirish kabi ko'nikmalar shakllanadi [4].

Musiqiy-ritmik faoliyat orqali bola o'z salohiyatini davlat tilida, harakat, nutq va ifodada mustahkamlar ekan, bu jarayon zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida muvofiqlashtiriladi. Ta'limiy motivatsiya shakllanadigan muhit – ijtimoiy faollik, ijobiy emotsiyalar, ijtimoiy hamkorlik, mustahkam o'zaro ishonch, o'zini baholash va o'zini anglash uchun muhim zamin yaratadi. Musiqa va ritm asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning o'ziga xos pedagogik, tarbiyaviy, estetik

vazifalari mavjud: bu vazifalar, birinchidan, bolalarning shaxsiy qiziqishi va ehtiyojlariga mos, ikkinchidan, bola individualligini rivojlantiruvchi, uchinchidan, mustaqil bilim olish va ijodiy qobiliyatni kengaytiruvchi, to'rtinchidan, emosional-psixologik barqarorlikni mustahkamlovchi mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Ta'limiy motivatsiyani oshirish uchun pedagogning yondashuvi, bilim va kasbiy mahorati, darsning tashkil etilishi, texnologiyalarning to'g'ri tanlanishi – barchasi muhim ahamiyatga ega. Yangi pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va o'quv resurslari bolalarning musiqiy-ritmik qobiliyatini, ular o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni, ruhiy-psixologik barqarorlikni ta'minlaydi. Muallim musiqiy-ritmik faoliyatga qiziqtirish, har bir bolaning imkoniyatiga mos topshiriq va mashqlarni tanlash, qiziqarli va jonli darslarni tashkil etish orqali o'z oldiga zamonaviy ta'lim maqsadlarini qo'yadi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida musiqiy-ritmik faoliyat asosida ta'limiy motivatsiyani shakllantirish va mustahkamlashning nazariy asoslari pedagogika fanining zamonaviy talab va yondashuvlariga asoslangan holda rivojlanmoqda. Bu faoliyat bola shaxsini har tomonlama rivojlantirish, ularning ijodiy va intellektual salohiyatini oshirish, mustaqil va ijtimoiy mas'uliyatli bo'lib kamol topishiga xizmat qiladi. Musiqiy-ritmik mashg'ulotlar orqali bola o'z hayotini, qiziqishini, kasbga bo'lgan ishtiyoqini, ijtimoiy faoliyatdagi o'rnini anglay boshlaydi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim jarayonining asosiy maqsadlari va vazifalariga to'liq javob beradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida musiqiy-ritmik faoliyat va ta'limiy motivatsiyani shakllantirish bir-birini to'ldiruvchi, o'zaro uyg'un va bosqichma-bosqich jarayon sifatida qaraladi. Bu boradagi keng ko'lamlil ilmiy va amaliy tadqiqotlar boshlang'ich ta'limning dolzarb masalalaridan biri sifatida ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.

2. Yusupova M.P. “Boshlang‘ich ta’lim: Musiqa mashg‘ulotlari metodikasi”, Toshkent, 2018.
3. Xasanova N.N. “Psixologiya va pedagogika asoslari”, Toshkent, 2021.
4. Karimova N.K. “Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning boshlang‘ich ta’limda qo‘llanilishi”, Toshkent, 2020.
5. Sharipov N. “Pedagogik texnologiyalar va zamonaviy yondashuvlar”, Toshkent, 2021.
6. Yolqinov F.X. “Musiqa va ritm asoslari”, Toshkent, 2019.
7. Muxamedov I.L. “O‘quvchilarda motivatsiyani shakllantirish usullari”, Toshkent, 2017.
8. Qosimova M.Q. “Pedagogika asoslari”, Toshkent, 2017.
9. Djalolov J.D. “Boshlang‘ich sinf darslarida musiqiy-rikmik mashg‘ulotlar”, Samarqand, 2021.
10. Xudoyberdiyeva D. “Estetik tarbiya va musiqa ta’limi”, Samarqand, 2020.

